

Magyarország természetes vizeinek hasznosítása 2013-ban

Udvari Zsolt, Csörgits Gábor

Földművelésügyi Minisztérium Horgászati és Halgazdálkodási Főosztály

Magyarországon a tógazdaságokban és az intenzív üzemekben előállított étkezési hal teljes mennyisége 2013-ban 14 917 tonna volt, a természetes vizekből pedig 6466 tonnányi zsákmány került ki, melyből 6153 tonna hasznosult étkezési halként. Összességében a halgazdálkodási ágazat 21 070 tonna étkezési halat szolgáltatott 2013-ban (1. táblázat). Az előző évi adatokhoz viszonyítva az étkezési hal termelésében mutatkozó mintegy 1,4%-os, illetve a természetes vizekből és tározókból kikerülő étkezési hal mennyiségében bekövetkezett mintegy 2,2%-os csökkenés a korábbi évek adatainak figyelembevételével elhanyagolható, az utóbbi 4 év adatait tekintve megállapítható, hogy az évről évre is változó környezeti feltételeknek kitett ágazat stabil hozamot szolgáltat.

1. táblázat: A halászat fontosabb termelési adatai (Forrás: AKI és OHA)

Megnevezés	2009	2010	2011	2012	2013
Tógazdaságok és intenzív üzemek					
Halastó-üzemelt terület (hektár)	23 967	23 639	24 364	26 083	24 609
Étkezési haltermelés (tonna)	14 825	14 244	16 348	15 123	14 917
Természetes vizek és víztározók					
Hasznosított terület (hektár)	140 647	140 402	140 989	141 237	141 545
Teljes zsákmány (tonna)	6364	6216	7047	6717	6466
Ebből étkezési hal (tonna)	6098	6006	6790	6294	6153
Összes étkezési hal (tonna)	20 923	20 250	22 654	21 417	21 070

Természetes vízi halászat és horgászat

Az Országos Halgazdálkodási Adattár (OHA) nyilvántartása szerint 2013-ban a *nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek* száma 1702-ről 1749-re nőtt, melyek összesen 141 528 hektár vízterületet képviselnek (2. táblázat). E terület 97,90%-áról érkezett a halfogásokról jelentés, így a statisztika szinte a teljes vízterületet lefedi. 3534 hektárról érkezett nemleges fogási jelentés, ezeken a halgazdálkodási vízterületeken tehát sem halászatból, sem horgászatból származó zsákmány nem volt 2013-ban.

A nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek csupán 23%-át hasznosítják horgászszervezetek, ami mintegy 33 ezer hektárnyi vízterületet jelent. Az egyéb szervezetek (halászati és mezőgazdasági szövetkezetek, kft.-k, bt.-k, magánszemélyek, önkormányzatok, állami szervezetek, kistermelők) által hasznosított nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek 108 ezer hektárt (77%) tesznek ki.

2. táblázat: A természetes vizek és víztározók halzsákmánya 2013-ban (Forrás: OHA)

Szektor	Hektár	Zsákmány (tonna)			
		Nemes hal	Fehérhal	Összesen	Ebből étkezési célra
Balaton, Kis-Balaton	62 842	207	142	349	337
Egyéb állami	3884	473	25	498	443
Mg-i szövetkezetek	3860	1	6	7	7

Önkormányzatok	1859	1	0	1	1
Halászati szövetkezetek, kft.-k	32 422	625	377	940	753
Horgász-szervezetek	33 062				
- üzemi halászat		49	54	103	90
- horgászszákmány		3214	1056	4270	4270
Kistermelők	3598	136	105	241	185
Összesen	141 528	4707	1765	6472	6140
2012. évi mutatók	141 237	5103	1614	6717	6294
2013/2012 (%)	100,21	92,24	109,36	96,35	97,55

A rendelkezésre álló fogási statisztikák szerint a természetes vizeken a rekreációs célú – horgászati és halászati – hasznosítása a meghatározó, ami mellett a kereskedelmi halászat fogási mennyiség tekintetében kisebb szerepet tölt be. A természetes vizekről és víztározókról jelentett halfogásból 4270 tonnát (66%) tett ki a horgászok zsákmánya, azaz a fogás harmada került ki halászszákmányként.

Az országos összesítések szerint a halfogási eredmények a 2011-es kiemelkedő évhez képest a legtöbb hasznosítási szektorban továbbra is enyhe csökkenést mutatnak, azonban 2013-ban több részeredményben is növekmény tapasztalható: ilyen az „egyéb állami” szektor fogása, az önkormányzatok és halászati szövetkezetek nemes hal fogása is, de különösen szembetűnő a kistermelők összes fogása, ami csaknem háromszorosára nőtt a 2012. évihez képest. A Balaton és Kis-Balaton rendszer üzemi halászatából származó zsákmány is növekedett (nemes hal +30%, fehérhal +16%, étkezési célú hal +34%) – annak ellenére is, hogy 2013. december 5-én a hasznosító felfüggesztette nyílt vízi halászati tevékenységét –, igaz, hogy a tavaszi vízeresztés lehetővé tette a Sió-zsilip angolnacsapdájának működtetését.

Mindezekkel szemben a horgászfogás országos szinten továbbra is (a 2012-es eredményekhez képest kb. 9%-os) csökkenést mutat. Várhatóan az új jogszabályi háttérhez igazodva 2014-től bevezetett fogási napló, mint megújult adatrögzítési rendszer nagyban segíteni fogja, hogy a statisztika a horgászfogások tekintetében a valóban kifogott halmennyiségről minél pontosabb adatokat szolgáltatthasson, így kiderülhet, valós-e a visszaesés.

Halfajonkénti bontásban vizsgálva a 2012. évi országos fogási adatokat megállapítható, hogy a megelőző évhez képest 245 tonnával csökkent a teljes zsákmány mennyisége (3. táblázat). A legtöbb faj esetében érvényesül az összes fogásban is megjelenő csökkenés. A legszembetűnőbb csökkenés az amurfogásban mutatkozik, itt több mint 25%-kal esett vissza a zsákmány mennyisége, de a márnafogás is 22%-kal, a csukaszákmány pedig mintegy 20%-kal csökkent 2013-ban. A visszaesés kősüllőnél 13%, fogassüllőnél 10%, harcsánál 9%, pontynál pedig 8% volt a regisztrált fogásban. E negatív változásokkal szemben jelentősen, csaknem négyszeresére nőtt az angolnafogás – köszönhetően a Balaton tavaszi magas vízszintjének, ami a májusi időszakban három hétig lehetővé tette a nyitott zsilipben működő angolnacsapda kihasználását. Emellett a 2012. évhez viszonyítva érdemi (10%-os) növekményt mutat a busa, valamint az egyéb halfajok (9%) fogási eredménye is.

3. táblázat: Az egyes halfajok mennyisége a természetes vizek és víztározók 2013. évi halzsákmányában (halászat és horgászat együttesen) (Forrás: HAKI)

Halfaj	Összesen		Duna és vízrendszere		Balatonból és vízrendszere		Tiszából és vízrendszere		Egyéb vízterületek	
	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%	tonna	%
Ponty	3389,9	52,4	316,0	41,4	353,4	35,2	332,9	29,2	2387,6	67,0

Amur	280,4	4,3	50,5	6,6	5,7	0,6	52,7	4,6	171,6	4,8
Busa	370,2	5,7	4,1	0,5	131,7	13,1	56,1	4,9	178,3	5,0
Fogassüllő	188,2	2,9	23,3	3,1	59,6	5,9	51,2	4,5	54,1	1,5
Kősüllő	9,0	0,1	1,7	0,2	2,1	0,2	3,0	0,3	2,1	0,1
Harcsa	179,7	2,8	30,5	4,0	4,5	0,4	78,2	6,9	66,5	1,9
Csuka	137,9	2,1	32,2	4,2	7,2	0,7	54,8	4,8	43,7	1,2
Angolna	66,7	1,0	0,4	0,0	65,3	6,5	0,2	0,0	0,8	0,0
Balin	45,4	0,7	11,5	1,5	14,4	1,4	12,6	1,1	6,9	0,2
Kecsege	5,5	0,1	1,1	0,1	0,2	0,0	3,4	0,3	0,8	0,0
Márna	25,3	0,4	19,2	2,5	0,0	0,0	5,9	0,5	0,2	0,0
Egyéb halfajok	1774,5	27,4	272,2	35,7	359,8	35,8	490,2	42,9	652,2	18,3
Teljes zsákmány	6472,9	100	762,7	100	1003,8	100	1141,4	100	3564,9	100

A balatoni pontyfogások eredménye 2013. évben is további, méghozzá jelentős növekedést mutatott: az előző évi 8%-os növekmény után a 2013-as év további 28%-os növekményt hozott. Mivel a halászat eredménye e fajnál is csökkent, a horgászok pontyfogása az összegzett eredménynél is nagyobb mértékben (29%-kal) nőtt. A fogassüllő fogása továbbra is csökkenő trendet mutat: a megelőző évek 10%-os csökkenését a 2012/2013-as években mintegy 12%-os újabb visszaesés követte. A csökkenés közvetlen oka az előző évihez képest kisebb horgászszákmány, a halászat eredménye 2013-ban e faj esetében kismértékű (4%-os) emelkedést mutat. A harcsaszákmány ezzel szemben 2013-ban növekedett, ami különösen a halászsákmány esetében számottevő (205%), míg a horgászok 22%-kal fogtak többet e fajból. A két kitermelési mód halfajonkénti arányát a 4. táblázat adatai szemléltetik. Az adatokból jól látszik a halászati és a horgászati hasznosítás eltérő jellege. A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt., mint a Balaton halászatára jogosultja által végzett szelektív halászat fő zsákmányát elsősorban a busa fajok, az angolna és a keszegfélék adták, amik mellett megjelenik a ponty is. Ha az angolna, mint a Balatonban nemkívánatos halak nélkül összesítjük a „nemes halak” fogási eredményét, világosan kitűnik, hogy a nemes hal zsákmányból 96%-ban a horgászok részesültek.

4. táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Balaton vízrendszerének halzsákmányából 2013-ban (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen kg
	kg	%	kg	%	
Ponty	340 638	96	12 721	4	353 359
Amur	2202	39	3460	61	5662
Busa	0	0	131 665	100	131 665
Fogassüllő	56 701	95	2905	5	59 606
Kősüllő	2094	100	0	0	2094
Harcsa	3817	85	686	15	4503
Csuka	7188	100	7	0	7195
Angolna	10 043	15	55 302	85	65 345
Balin	14 067	98	328	2	14 395
Kecsege	194	100	0	0	194
Márna	29	100	0	0	29
Egyéb nemes hal	145	100	0	0	145

Nemes halfajok	437 117	85	75 409	15	512 526
(angolna nélkül)	427 074	96	20 107	4	447 181
Egyéb halfajok	217 521	44	273 798	56	491 319
Teljes zsákmány	654 638	65	349 207	35	1 003 845

A Duna vízrendszerében ponty, balin és egyéb halfajok esetében növekedett a kifogott halak mennyisége a 2012. évihez képest, a többi halfajunk esetében csökkenés figyelhető meg (5. táblázat). A Duna vízrendszerén mintegy 5%-kal csökkent a halzsákmány összes mennyisége. A horgászok összesített fogási naplói alapján mintegy 86%-ban részesültek a Duna fogási eredményeiből. A Balatonhoz hasonlóan itt is szembejön a halászati és horgászati hasznosítás eltérő jellege, mivel a halászok zsákmányában a busa és az egyéb halfajok részaránya nagyobb, illetve a kifogott nemes halak esetében hiányzik a horgászfogásokra jellemző ponty-dominancia. A Dunán és vízrendszerén a pontyzsákmány 98%-a továbbra is a horgászfogásokban jelenik meg.

5. táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Duna folyam vízrendszerének halzsákmányából 2013-ban (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen kg
	kg	%	kg	%	
Ponty	308 348	98	7636	2	315 984
Amur	49 168	97	1318	3	50 486
Busa	119	3	3954	97	4073
Fogassüllő	21 163	91	2102	9	23 265
Kősüllő	1 675	96	69	4	1744
Harcsa	26 122	86	4335	14	30 457
Csuka	28 042	87	4187	13	32 228
Angolna	199	53	180	47	379
Balin	10 354	90	1158	10	11 512
Kecsege	775	70	335	30	1110
Márna	17 230	90	1981	10	19 211
Egyéb nemes hal	370	39	585	61	955
Nemes halfajok	463 446	95	23 885	5	487 331
(angolna nélkül)	463 247	95	23 705	5	486 952
Egyéb halfajok	196 244	71	79 090	29	275 333
Teljes zsákmány	659 690	86	102 975	14	762 665

A Tisza folyóban és vízrendszerében a busa, a kősüllő és az egyéb kategóriába sorolt halfajok esetében növekedtek a fogási eredmények 2012. évihez képest, a többi halfajunk esetében csökkenés tapasztalható (6. táblázat). A Tisza folyó vízrendszerén a teljes zsákmány mennyisége mintegy 5%-kal csökkent a megelőző év eredményéhez képest. A hasznosítási módok fogási arányaiban is megfigyelhető némi változás: a horgászat részaránya 69%-ról 61%-ra csökkent, míg a halászat részaránya 31%-ról 39%-ra növekedett 2013-ra. A horgászat és a halászat részesedése a nemes halfajok fogásából 80:20, míg az egyéb halfajokból 40:60. A Tiszán és vízrendszerén azonban nemcsak az egyéb halaknál és a busazsákmánynál (ahol 3:97 az arány a halászat javára) jelentkezik a halászati eredmények túlsúlya, hiszen itt a kecsege (44:56) és a márna (42:58) esetében is a halászat részesedése a nagyobb.

6. táblázat: A horgászat és a kereskedelmi halászat részesedése a Tisza folyó vízrendszerének halzsákmányából 2013-ban (Forrás: HAKI)

Halfaj	Horgászat		Halászat		Összesen
	kg	%	kg	%	kg
Ponty	284 121	85	48 786	15	332 906
Amur	44 998	85	7734	15	52 732
Busa	1848	3	54 295	97	56 143
Fogassüllő	39 222	77	12 011	23	51 233
Kősüllő	2780	92	255	8	3035
Harcsa	43 029	55	35 198	45	78 227
Csuka	44 427	81	10 379	19	54 805
Angolna	204	89	25	11	229
Balin	11 368	90	1274	10	12 642
Kecsege	1487	44	1893	56	3380
Márna	2470	42	3406	58	5876
Egyéb nemes hal	192	100	0	0	192
Nemes halfajok	474 298	80	120 960	20	595 257
(angolna nélkül)	474 094	80	120 935	20	595 028
Egyéb halfajok	219 045	40	327 134	60	546 179
Teljes zsákmány	693 342	61	448 094	39	1 141 436

A megyei halgazdálkodási hatóságok jelentése szerint állami horgászjegyet 298 599 felnőtt és 48 211 gyermek horgász váltott. A külföldi vendéghorgászok száma 10 673 fő, az állami horgászvizsgát tett személyek száma 11 211 fő, a természetesvízi halászok száma 1 812 fő volt 2013-ban (7. táblázat).

A felnőtt, magyar nyelvű állami horgászjegyet kiváltók száma 5%-kal, míg a gyermek állami horgászjegyet kiváltók száma mintegy 7%-kal csökkent a megelőző évhez képest. A külföldi állampolgárok által kiváltott állami horgászjegyek száma ugyanakkor 7%-kal emelkedett a korábbi évhez viszonyítva. A 2013-ban kiváltott állami horgászjegyek többféle típusának összesített mennyisége 357 483 db volt, amely több mint 5%-os csökkenés a 2012-es adathoz képest. Az állami halászejegyet tekintetében az évek óta jellemző csökkenő tendencia folytatódott, a mennyiség további 5%-kal csökkent.

Magyarországon a vizsgázott és az esküt tett halászati örök száma 2013-ban lényegesen nem változott, azonban a rendészeti vizsga letétele után mindösszesen 800 fő hivatásos halászati őr foglalkoztatnak a halgazdálkodásra jogosultak.

7. számú táblázat: A kiváltott állami horgászjegyek és állami halászejegyek mennyisége 2013-ban (Forrás: NÉBIH)

Megye	Állami horgászjegy	Állami gyermek horgászjegy	Angol és német nyelvű állami horgászjegy	Állami halászejegy
Baranya	14 184	1601	69	28
Bács-Kiskun	18 352	3608	56	191
Békés	13 952	2717	206	171
Borsod-Abaúj-Zemplén	20 745	2690	102	365
Csongrád	10 869	2467	96	62
Fejér	13 599	2064	186	59
Főváros és Pest	67 963	9498	75	67

Győr-Moson-Sopron	12 769	2126	987	273
Hajdú-Bihar	10 647	1542	8	79
Heves	8453	1864	484	1
Jász-Nagykun-Szolnok	21 429	3501	1165	51
Komárom-Esztergom	10 678	1950	121	0
Nógrád	5556	1079	208	0
Somogy	12 822	3415	1890	31
Szabolcs-Szatmár-Bereg	15 901	1902	58	197
Tolna	8664	1317	38	157
Vas	6916	976	1051	2
Veszprém	14 769	2330	2033	14
Zala	10 331	1564	1840	64
Összesen	298 599	48 211	10 673	1812

Halfogyasztásunk

A termelési és a külkereskedelmi egyenlegből kalkulálva, a 2013. december 31-i lakónépességre (9,879 millió fő) vetítve, **halfogyasztásunk 2013-ban 3,63 kg/fő volt.** Ez az érték a 2012-es adathoz képest (3,76 kg/fő) kismértékű visszaesést jelent. 2013-ban is a hagyományos számítási módszert alkalmaztuk, ami azt jelenti, hogy az élő és a friss hal esetében élősúllyal, hazai termelésből származó feldolgozottan forgalmazott termékeknél szintén élősúlyban számoltunk, míg a behozott feldolgozott termékeket a vámstatisztika szerinti nettó súlyban vettük figyelembe. Az így számított halfogyasztás alacsonyabb eredményt ad, mint más országokban és a FAO-ban alkalmazott gyakorlat szerint, amely alapján minden feldolgozott terméket (országokként és termékeként eltérő koefficienssel szorozva) visszszámít élősúlyra.

Megjegyzendő, hogy a természetes vizek halfogásaiból származtatott érték még így is szükségszerűen alábecsült, akár jelentős mértékben. Mivel a rendelkezésére álló halfogási statisztikák csakis az azokban regisztrált halakat engedik megjeleníteni halfogyatásként, utóbbi adatban nem jelenik – illetve nem jelenhet – meg az a hal, ami legális tevékenység keretében kerül ki a vizekből, de nem kerül be a fogási statisztikákba (pl. a fogási napló vezetésével összefüggő fegyelmezetlenség miatt). Ezen remélhetőleg jó irányba változtat a 2013. szeptember 1-jén hatályba lépett, a halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény, például azzal, hogy új típusú „állami” fogási naplót vezetett be, halfogásra jogosító okmányként, valamint szigorúbb fogási napló vezetési előírásokat érvényesített, illetve a halászati őrzés fejlesztésével is erősödhet a szabályozás betartatása.

A 2013. év kínálati/fogyasztási értékét főbb termékcsoportonként megbontva a következő irányszámokat kapjuk:

Élő, friss és hűtött:	1,74 kg/fő
Fagyasztott:	0,80 kg/fő
Tartósított és konzerv:	1,09 kg/fő
Összesen:	3,63 kg/fő

A termékcsoportok szerinti bontás 2013. évi adatait áttekintve az tapasztalható, hogy míg 2012-ben az élő, friss vagy hűtött termékek aránya a hazai halfogyasztás 52,5%-át adta, addig 2013-ban ez az érték 48%-ra csökkent. A fagyasztott haltermékek aránya a hazai

fogyasztásban a 2012. évi 20,5%-os arányról 2013-ban 22%-ra növekedett. A tartósított és konzerv haltermékek aránya pedig a 2012. évi 27%-os arányról 2013. évben 30%-ra emelkedett.

Magyarország halfogyasztása (2013-ban 3,63 kg/fő/év) elsősorban a „konzervatív” fogyasztói szokások miatt lényegesen elmarad az Európai Unió (24 kg/fő/év) és a világ átlagától (19 kg/fő/év). Az Európai Unióban csak Bulgáriát előzzük meg és holtversenyben vagyunk Romániával a halfogyasztás tekintetében. A lehangoló adatok ellenére mégis optimisták lehetünk, mert a 2000. évi halfogyasztásunk 2013-ra 20%-kal növekedett és az adatok uniós adatra való korrekciójával a halfogyasztásunk becsült értéke jelenleg mintegy 4,6 kg/fő/év lehetne. A különbség abból adódik, hogy az import termékeket mi nettó módon számítjuk, míg az Európai Unióban bruttó (élősúlyra átszámított) módon veszik figyelembe. A Magyar Halgazdálkodási Operatív Program (2014-2020) indításakor tervezzük az új számítási módra való áttérést. A halfogyasztás összetételében közel azonos arányban szerepelnek a hazai termelésű halak és az import haltermékek. Feldolgozottsági fok szerint: az élő, friss és hűtött termékek aránya 48%, a fagyasztottaké 22%, valamint a tartósított és konzerv termékek aránya 30%. A halfogyasztásunk jellemzője a keresztény ünnepekhez kötődő ponty dominancia és a tengeri termékek közel ötven százalékos aránya. A halfogyasztásunk ösztönzése kétirányú. Egyrészt, a Halászati Operatív Program (2007-2013) társfinanszírozott támogatásait is felhasználva ösztönöztük a gyakoribb halfogyasztást és a rendelkezésre álló édesvízi halfajta választék szélesebb körű felhasználását. Másrészt, a termelésnöveléssel és a magasabb feldolgozottsági szintű feldolgozással és termékfejlesztéssel igyekeztünk csökkenteni az import termékek arányát.

Hivatkozás:

Udvari Zs., Csörgits G. (2014): *Magyarország természetes vizeinek hasznosítása 2013-ban*
www.halaszat.kormany.hu